

Dəyirmi masa

Fəxri Uğurlu: Dostlar, istərdim birbaşa əsas sualımıza keçək: bizim ədəbiyyatımız dünya miqyasına niyə çıxa bilmir? Layiqli əsərimizmi yoxdur, yoxsa bunun üçün mexanizm qura bilməmişik?

Nərgiz Cabbarlı: Bu məsələ ədəbi ictimaiyyətimiz arasında həmişə müzakirə mövzusu olub. Sualınız üzərində düşünəndə ilk bu qənaətə gəlirəm ki, biz son illər Azərbaycan ədəbiyyatının məhsullarını ölkədən kənara çıxarmaqdan çox dünya ədəbiyyatını Azərbaycana gətirmək istiqamətində fəaliyyət göstərmişik. Nəşriyyatlar əsasən xarici ədəbiyyatı dilimizdə tərcümə edib yayırlar. Əlbəttə, əksər tərcümələrin səviyyəsindən, yumşaq desək, razı qalmaq mümkün deyil. Biz bunun səbəblərini də bilirik, burada sifariş verilən işi ən qısa zamanda ən ucuz qiymətə başa gətirmək faktoru mühüm rol oynayır. Azərbaycan ədəbiyyatının tərcümə olunub dünyaya tanıtılmasına gəlincə, mənə, bu işin başında dövlət özü durmasa, ciddi nəticə almaq mümkün olmayacaq. Tərcümə Mərkəzi də bu işlə sistemli məşğul ola bilər. Ancaq belə görünür ki, Mərkəz də ədəbiyyatımızın xaricdə daha çox antologiyalar şəklində təqdimatına üstünlük verir...

Etimad Başkeçid: Təkcə antologiyalar deyil. Diqqət yetirsək, Mərkəzin ayrı-ayrı müəlliflərin normal tərcümə olunmuş əsərlərini də xarici ölkələrin ədəbi nəşrlərinə təqdim etdiyini aydın görürük.

Nərgiz Cabbarlı: Mən əsla Tərcümə Mərkəzinin işinə kölgə salmaq fikrində deyiləm. Sadəcə bunu diqqətə çatdırmaq istəyirəm ki, yaradıcı qurumların qarşısında duran ən vacib məsələlərdən biri də Azərbaycan ədəbiyyatının dünya xalqlarına tanıtılması olmalıdır.

Fəxri Uğurlu: Necə bilərsiniz, bu missiyanın səviyyəli icrası üçün tərcüməçi potensialımız varmı?

Nərgiz Cabbarlı: Həmişə bəllidir ki, əcnəbi dillərə tərcümə potensialımız, yumşaq desək, çox zəifdir.

Fəxri Uğurlu: Həm də böyük ədəbiyyat ölkəsi sayılan xarici ölkələrin adı bəlli universitetlərinin ədəbiyyat fakültələrində hər il öz hesabımıza bir neçə qabiliyyətli tələbə oxutsaq, bu işin öhdəsindən gələ bilərikmi?

Nərgiz Cabbarlı: Belə bir addımı atmağa yalnız dövlətin qüdrəti çatır. Bundan ötrü əlaqələrin yaradılmasından tutmuş tələbə seçimlərinə qədər işlək bir mexanizm qurulmalıdır. Ədəbiyyat duyumu olmayan bir gənci

“Yeni Azərbaycan” qəzetinin redaksiyasında Fəxri Uğurlunun moderatorluğu ilə ədəbiyyatımızı dünyaya tanıtmağın yolları mövzusunda diskussiya aparılıb. Müzakirəyə “Şərq-Qərb” nəşriyyatının baş redaktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Nərgiz Cabbarlı, “Qanun” Nəşrlər Evinin redaktoru, yazıçı Şərif Ağayar və yazıçı, tərcüməçi Etimad Başkeçid qatılıb. Söhbətin mətnini təqdim edirik.

Dövlətin əli olmasa... Ədəbiyyatımız dünyaya çıxa bilərmə?

N.Cabbarova: Ədəbiyyat bir milləti dərin mənəvi-siyasi böhrandan çıxara bilir

xərc çəkib ora göndərsələr də, bir fayda gətirməyəcək. Üstəlik, təhsil alandan sonra ölkəsinə qayıdan gəncin burada məhz öz təyinatı istiqamətində çalışması üçün də şərait yaradılmalıdır.

Fəxri Uğurlu: Bəli, əks halda o, təsadüfi sifarişçilərin, ona-buna kitab yazdıran baronların üzdənirəq mərhəmətinə möhtac qalacaq... Keçək bir başqa məsələyə. Nərgiz xanım, böyük bir nəşriyyatın təmsilçisi kimi sizdən soruşmaq istərdim: Qərb ölkələrindən, lap elə yaxın Türkiyənin Avropa standartlı nəşriyyatlarından bizim yazıçıların kitablarını dərc etmək istəyən, bu məqsədlə axtarış aparan kimləsə rastlaşmışınız mı? Olubmu ki, kimsə bu məqsədlə sizdən məsləhət istəsin?

Nərgiz Cabbarlı: Biz özümüz onlara təklif verməliyik, onlar durduqları yerdə bizim ədəbiyyatımıza maraq göstərən deyillər. Xaricdə yalnız o kitab nəşr olunur ki, onun müəllifinin həmin ölkədə şəxsi əlaqələri var. Bunun da mexanizmini hamınız yaxşı bilərsiniz...

Fəxri Uğurlu: Şərif bəy, həm ötən il xaricdə kitabı çıxmış bir müəllif, həm də daha bir böyük nəşriyyatın nümayəndəsi kimi bu işlərin həllini siz necə görürsünüz?

Şərif Ağayar: Şübhəsiz, bu işlər, az əvvəl deyildiyi kimi, sistemli görülməlidir. Ədəbiyyatın dünyaya pərakəndə qaydada çıxışı alınmır. Sistemli olmağı üçün də Azərbaycanda sağlam ədəbi mühit yaradılmalıdır. Sizin də bir məqalədə yazdığınız kimi, dünyaya çıxmaq yox, Bakıda elə mühit yaratmalıyıq ki, dünya özü bura

Ş.Ağayar: “Asan ədəbiyyat” sistemi də yaratmaq lazımdır

gəlsin. Bunun yolları çoxdur. İndiyəcən nə qədər çalışsaq da, Azərbaycan kinosunu, ədəbiyyatını yaşadığımız regionda qəbul etdirə bilməmişik. Azərbaycanda son dövrlər yazılan romanların çoxunu oxumuşam, qəti qənaətim budur ki, ən azı qonşu ölkələrdə tanıtılmağa layiq əsərlərimiz var. Bəzən cəmiyyət öz dəyərlərinə sahib çıxmaq qabiliyyətini itirir, mədəni immuniteti aşağı düşəndə öz korifeylərini belə unudur. Dünya təcrübəsindən də bilir ki, bəzən ədəbiyyat bir milləti dərin mənəvi-siyasi böhrandan çıxara bilir. Bu mənada dövlət ədəbiyyata, onun dirçəlişinə dəstək olmalıdır.

Nərgiz Cabbarlı: Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən nəşriyyatlar getdikcə aktivləşir, ancaq hansısa nəşriyyatın bir yazıçını kəşf eləyib ölkəyə tanıtdığının, dünyaya çıxardığının hələ də şahidi olmamışıq.

Fəxri Uğurlu: Xatırlayıram ki, sovet dövrü başa çatanda mərhum

E.Başkeçid: Bizdə də dünya səviyyəli yazıçılar var

Aydın Məmmədovun başçılıqla Yazıçılar Birliyinin nəzdində yaradılmış Bədii Tərcümə və Ədəbi Əlaqələr Mərkəzi bir neçə gənci müxtəlif sovet respublikalarına oxumağa göndərmişdi. Təbii ki, onların tərcüməçi kimi qayıdıb ölkəsində fəaliyyət göstərməsi, Azərbaycan ədəbiyyatını öyrəndiyi dilə çevirməsi məqsədlə. Bu qırılmış ənənəni dirçəltmək olarmı? İstərdim bu suala Tərcümə Mərkəzinin nümayəndəsi Etimad müəllim cavab versin.

Etimad Başkeçid: Əvvəlcə mənə qabaq danışılana münasibətimi bildirmək istəyirəm. Dünyaya çıxmaq problemi ortaya atılana mənə elə gəlir, biz atı arabanın arxasına bağlayırıq. İşin obyektiv tərəfi bundan ibarətdir ki, üstünə getdiyimiz məsələ bizim üçün hər zaman, hər sahədə aktualdır. Ancaq bu məsələnin müzakirəsi çox vaxt intellektual səviyyədə aparılmır. Necə deyirlər, əvvəlcə evin içi, sonra çölü. Öz mühitimizdə

əskiklərimizi tamamlamadan dünyaya çıxmaq arzusuna düşmək gülüncüdür. Hazırda bizdə ədəbi prosesi canlandıran instrumentlərin heç biri yoxdur.

Fəxri Uğurlu: Necə bilərsiniz, Yazıçılar Birliyi bir təşkilat kimi bu işin öhdəsindən gələ bilərmə? Yalnız dünyaya ayaq açmağı nəzərdə tutmaram, həm də mizan-tərəzinə saz saxlamaq mənasında deyirəm.

Nərgiz Cabbarlı: Yazıçılar Birliyinin öz mətbu orqanları var, redaksiyalar adətən gələn yazıları öz arşınlarıyla ölçəndən, süzgəcdən keçirəndən sonra çapa buraxırlar. Ədəbi saytlar arxiv kitabların satış reytingini ictimaiyyətə təqdim edir. Bunların özünü də hardasa ədəbi meyarlara qorunmasına kiçik bir cəhd kimi qiymətləndirmək olar.

Etimad Başkeçid: Yuxarıda dediklərimdən elə çıxmasın ki, mən ədəbiyyatımızın xarici ölkələrdə tanıtılması yollarını axtarmağın tərəfdarı deyiləm. Sadəcə nə qədər ciddi müzakirələr açsaq, ağıllı təkliflər versək belə bu məsələ həllənmir ki, həllənmir. Əhalisi, inkişaf səviyyəsi, başqa göstəriciləri bizə uyğun gələn bütün ölkələrdə bu kimi məsələlər dövlət səviyyəsində təşkil olunur.

Fəxri Uğurlu: Müzakirəyə çıxardığımız məsələlərin həlli istiqamətində Elmlər Akademiyasının Ədəbiyyat İnstitutu hansı rol oynaya bilər - əsasən də mizan-tərəzinin sazlanmasını, ədəbi dəyərlərin qorunmasını nəzərdə tuturam.

Nərgiz Cabbarlı: Ədəbiyyat İnstitutu səviyyəsində, əlbəttə, müəyyən işlər görülür. Ancaq başdan-ayağa bütün prosesləri izləmək, bütün çap məhsullarını araşdırmaq bir institutun gücü çatın iş deyil. Yazıçılar Birliyindən soruşsaq, onlar da eyni işlərlə məşğul olduqlarını deyəcəklər. Ancaq bu işlər bir-biriylə əlaqələndirilmir, uzlaşdırılmır, hərə öz çevrəsində fırlanır, odur ki, ortaya vahid planlı, strateji hədəfli iş çıxmır. Yazıçılar Birliyinin indiyə qədər dünyaya tanıtmağa çalışdığı aşağı-yuxarı eyni adamlardır, yəni belə imzalar bəlli bir dar çərçivədən kənara çıxmır. Düşünürəm ki, müzakirə olunan məsələnin həlli üçün bütün əvvəlkilərin fəvqündə duran tamam fərqli bir qurum, ədəbi ictimaiyyətdə savadı, obyektivliyi şübhə doğurmayan insanlardan ibarət şuramı deyim, komissiyamı deyim, nəse bir təsisat yaradılmalıdır. Bu da yalnız dövlətin dəstəyiylə baş tuta bilər.